

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η πρόληψη της νεανικής εγκληματικότητας, οι τρόποι αντιμετώπισής της και ο ρόλος της δικαιοσύνης των ανηλίκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση»

(2006/C 110/13)

Στις 10 Φεβρουαρίου 2005 και σύμφωνα με το άρθρο 29, παράγραφος 2 του Εσωτερικού της Κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση με θέμα «Η πρόληψη της νεανικής εγκληματικότητας, οι τρόποι αντιμετώπισής της και ο ρόλος της δικαιοσύνης των ανηλίκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση».

Το ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών της ΕΟΚΕ, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 22 Φεβρουαρίου 2006 με βάση εισηγητική έκθεση του κ. ZUFIAUR NARVAIZA.

Κατά την 425^η σύνοδο ολομέλειάς της, της 15^{ης} και 16^{ης} Μαρτίου 2006 (συνεδρίαση της 15^{ης} Μαρτίου 2006), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 98 ψήφους υπέρ, καμία ψήφο κατά και 1 αποχή την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Εισαγωγή

1.1. Η εγκληματικότητα των νέων είναι σήμερα ένα από τα φαινόμενα που απασχολούν όλο και περισσότερο τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και αποτελεί, από τον περασμένο αιώνα, ένα από τα εγκληματολογικά προβλήματα που υφίστανται διεθνώς συνεχή παρατήρηση. Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι οι συμπεριφορές των νέων συχνά αποκτούν μεγαλύτερη κοινωνική σημασία από τις συμπεριφορές των ενηλίκων, ιδίως εάν είναι αρνητικές, και έτσι δημιουργείται μια ιδιαίτερα αρνητική κοινωνική αντίληψη για τους ανήλικους παραβάτες. Είναι επίσης σκόπιμο να επισημανθεί ότι στις περισσότερες περιπτώσεις τα θύματα της νεανικής εγκληματικότητας είναι οι ίδιοι οι νέοι. Η σημασία αυτή που αποδίδει η ευρωπαϊκή κοινωνία στο φαινόμενο της νεανικής εγκληματικότητας επιβάλλει να αναπτυχθούν αποτελεσματικές απαντήσεις, οι οποίες θα πρέπει να οικοδομηθούν κυρίως γύρω από τρεις πυλώνες ή γραμμές δράσης: πρόληψη, ποινικά/παιδαγωγικά μέτρα και κοινωνική επανένταξη ενσωμάτωση των ανηλίκων και των νεαρών παραβατών.

1.2 Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, θα πρέπει να δοθεί περισσότερη προσοχή στον στόχο του σχεδιασμού μιας κοινής στρατηγικής για την καταπολέμηση της νεανικής εγκληματικότητας στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), όχι μόνο επειδή αφορά ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο τμήμα του πληθυσμού της (τους ανήλικους και τους νέους, συχνά δε, μεταξύ αυτών, εκείνους που ανήκουν σε ομάδες με κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού), αλλά και επειδή η πρόληψη και η παρέμβαση στους ανήλικους και τους νέους παραβάτες σήμερα συνεπάγεται ήδη από μόνη της, πέρα από την προσπάθεια κοινωνικής τους επανένταξης, και πρόληψη της εγκληματικότητας των αυριανών ενηλίκων. Αν και υπάρχουν ήδη ορισμένα ευρωπαϊκά προγράμματα και πολιτικές που μπορούν να έχουν έμμεσα αντίκτυπο στην πρόληψη της νεανικής εγκληματικότητας (η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου τον Νοέμβριο του 1997, η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Ατζέντα που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας τον Δεκέμβριο του 2000, το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Νεολαία και την Προώθηση της Ενεργού Συμμετοχής στα Κοινά που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών τον Μάρτιο του 2005 κ.ά.), όπως και διάφορες συμφωνίες και ψηφίσματα για τη νεολαία⁽¹⁾, που επίσης εννοούν

την ομαλή διαδικασία ένταξης αυτού του τμήματος του πληθυσμού στην τοπική του κοινωνία, λείπουν εντούτοις μέσα και μέτρα ειδικά σχεδιασμένα για το φαινόμενο της παραβατικότητας των ανηλίκων.

1.3. Η ανάλυση της κατάστασης του ζητήματος στις χώρες της ΕΕ δεν είναι απλή υπόθεση, επειδή η καθεμία ορίζει την έννοια της νεανικής εγκληματικότητας με βάση διαφορετικές παραμέτρους. Έτσι, σε ορισμένες χώρες, στην έννοια αυτή εντάσσονται οι συμπεριφορές ανηλίκων που εμπίπτουν σε κάποιο από τα σχήματα που προβλέπει η νομοθεσία ή ο ποινικός τους κώδικας. Σε άλλες χώρες, όπου το σύστημα της δικαιοσύνης των ανηλίκων οικοδομείται με βάση το πρότυπο της διαπαιδαγώγησης ή της ευημερίας, διευρύνεται το πεδίο των συμπεριφορών που διώκονται από το σύστημα δικαίου τους όταν έχουν διαπραχθεί από ανήλικους, ώστε να συμπεριλάβει πράξεις που, αν είχαν διαπραχθεί από ενήλικες, θα διώκονταν μόνο διοικητικά ή αστικά ή και δεν θα διώκονταν καθόλου⁽²⁾. Υπάρχουν, επίσης, σημαντικές διαφορές στο σύστημα των κυρώσεων: ενώ ορισμένες χώρες έχουν αναπτύξει ποινικό δίκαιο για τους ανήλικους με ειδικό σύστημα κυρώσεων, άλλες εφαρμόζουν στους ανήλικους τις ίδιες ποινές με τους ενήλικες, προβλέποντας εντούτοις ορισμένα όρια και ελαφρύνσεις. Σε όλα αυτά προστίθεται η διαφορετική οριοθέτηση της ηλικιακής ζώνης καταλογισμού ποινικής ευθύνης στους νέους, όπου, ενώ για το ανώτατο όριο παρατηρείται μεγαλύτερη ομοιότητα (το 18^ο έτος, με δυνατότητα επέκτασης μέχρι το 21^ο έτος σε ορισμένες χώρες), δεν συμβαίνει το ίδιο και για το κατώτατο όριο, όπου υπάρχουν έκδηλες διαφορές (αφού ποικίλλει ανάμεσα στο 7^ο και το 16^ο έτος)⁽³⁾.

1.4 Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που δημιουργούν αυτές οι αποκλίσεις, πρέπει να πούμε ότι, σύμφωνα με τις

⁽²⁾ Όπως στην περίπτωση των αποκαλούμενων πλέον «αδικημάτων λόγω κατάστασης» («status offences») όπως η φυγή από το σπίτι, η άστεγη διαβίωση στους δρόμους κλπ.

⁽³⁾ Για το ανώτατο όριο υπάρχει μεγαλύτερη προσέγγιση μεταξύ των χωρών της ΕΕ, καθώς το ποινικό σύστημα για τους ανήλικους εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις πλήρως μέχρι την ηλικία των 18 ετών, αν και υπάρχουν χώρες που προβλέπουν τη δυνατότητα εφαρμογής του, σε διάφορους βαθμούς και ανάλογα με την περίπτωση, μέχρι την ηλικία των 21 ετών (Αυστρία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Κάτω Χώρες και Πορτογαλία). Για το κατώτατο όριο, οι διαφορές της ηλικίας ποινικής ευθύνης είναι πιο έντονες: η Ιρλανδία το τοποθετεί στο 7^ο έτος, η Σκωτία και η Ελλάδα στο 8^ο, η Αγγλία, η Ουαλία και η Γαλλία στο 10^ο, οι Κάτω Χώρες και η Πορτογαλία στο 12^ο, η Πολωνία στο 13^ο, η Αυστρία, η Εσθονία, η Γερμανία, η Ουγγαρία, η Ιταλία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Σλοβενία και η Ισπανία στο 14^ο, η Τσεχική Δημοκρατία, η Δανία, η Φινλανδία, η Σλοβακία και η Σουηδία στο 15^ο και το Βέλγιο στο 16^ο. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι στις περισσότερες περιπτώσεις, για τις ηλικίες μεταξύ 7 και 13-15 ετών, τα προβλεπόμενα μέτρα δεν είναι κυρίως επειν ποινικά ή είναι πιο ευνοϊκά από εκείνα που προβλέπονται μεταξύ αυτής της ηλικιακής ζώνης και των 18-21 ετών, ενώ σε πολλές περιπτώσεις αποκλείεται εντελώς ο εγκλεισμός σε καταστήματα κράτησης.

⁽¹⁾ Ψήφισμα του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνελθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου της 14ης Δεκεμβρίου 2000, για την κοινωνική ένταξη των νέων (ΕΕ C 374 της 28/12/2000). Ψήφισμα του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνελθόντων στα πλαίσια του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2000, σχετικά με το πλαίσιο της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας (ΕΕ C 168 της 13/7/2002). Λευκό Βιβλίο της Επιτροπής, της 21^{ης} Νοεμβρίου 2001, «Μια νέα πνοή για την ευρωπαϊκή νεολαία» (COM(2001) 681 τελικό). Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο σχετικά με τις ευρωπαϊκές πολιτικές για τη νεολαία (COM(2005) 206 τελικό).

συγκριτικές στατιστικές των κρατών μελών της ΕΕ, η νεανική παραβατικότητα ανέρχεται κατά μέσον όρο στο 15 % της συνολικής γενικής παραβατικότητας, παρότι σε ορισμένες χώρες μπορεί να φθάσει μέχρι και το 22 %. Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να επισημανθεί ότι ο αποκαλούμενος «άδηλος αριθμός» της εγκληματικότητας (ποσοστό ή αριθμός αξιόποινων πράξεων που δεν περιέρχεται σε γνώση των αρχών επίσημου κοινωνικού ελέγχου, δηλαδή της αστυνομίας και των δικαστηρίων) οφείλεται στο μεγαλύτερο μέρος του στην παραβατικότητα των ανηλίκων, κυρίως λόγω της ελαφράς κατά κανόνα φύσης των πράξεων, αλλά συχνά και επειδή τα θύματα είναι επίσης ανήλικοι και τείνουν να προσφεύγουν λιγότερο σε αυτά τα όργανα.

1.5 Ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα που δείχνουν οι εκάστοτε στατιστικές, το βέβαιο είναι πως είναι ευρέως διαδεδομένη σήμερα στις ευρωπαϊκές χώρες η αντίληψη ότι υπάρχει προοδευτική αύξηση της νεανικής εγκληματικότητας και ότι οι παραβάσεις που διαπράττουν οι νέοι είναι όλο και πιο σοβαρές. Ενώπιον της κατάστασης αυτής, οι πολίτες ζητούν αποτελεσματικότερους μηχανισμούς ελέγχου, πράγμα που κάνει πολλές χώρες να αυξήσουν την αυστηρότητα της νομοθεσίας τους για τους ανηλίκους. Όλα αυτά συντείνουν στην αναγκαιότητα μέτρων συντονισμού και προσανατολισμού, τα οποία να διευκολύνουν την ευρωπαϊκή διαχείριση του φαινομένου, αλλά και κατάλληλων πολιτικών ενημέρωσης, οι οποίες να συντελούν στην αποδραματοποίηση της υπερβολικά αρνητικής αντίληψης, που αναφέραμε στην πρώτη παράγραφο της παρούσας γνωμοδότησης, και στην τοποθέτησή της στη σωστή της βάση.

1.6 Χωρίς να υποτιμάμε επ' ουδενί τη σημασία της εξέτασης των αιτιών του φαινομένου της νεανικής εγκληματικότητας (θέμα στο οποίο αφιερώνεται, έστω και συνοπτικά, το επόμενο κεφάλαιο) ή την αναγκαιότητα εμβάθυνσης στις πολιτικές πρόληψης (στις οποίες γίνεται επίσης αναφορά σε διάφορα σημεία του παρόντος εγγράφου, αλλά οι οποίες θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να προσανατολίζονται προς την εξάλειψη αυτών των αιτιών), **ο κύριος στόχος της παρούσας γνωμοδότησης είναι να αναλύσει, αφενός, την κατάσταση εκείνων των ανηλίκων οι οποίοι, λόγω της αντιβαίνουσας στην ποινική νομοθεσία συμπεριφοράς τους, παραπέμπονται στο αντίστοιχο σύστημα δικαιοσύνης των ανηλίκων και, αφετέρου, τα μέσα παρέμβασης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να επιτευχθεί η προστασία τους, η αναμόρφωσή τους και η επανένταξή τους στην κοινωνία και να αποφευχθεί έτσι η υποτροπή τους στις ίδιες αποκλίνουσες συμπεριφορές.**

2. Τα αίτια της νεανικής εγκληματικότητας

2.1 Είναι πολλά και ποικίλα τα αίτια ή οι περιστάσεις που μπορούν να κάνουν έναν ανήλικο να παρανομήσει, χωρίς ωστόσο να υπάρχει γενική συναίνεση περί αυτών μεταξύ των μελετητών του θέματος. Όμως, ξεκινώντας από εκείνα που είναι γενικά τα πλέον αποδεκτά και εστιάζοντας ειδικότερα σε εκείνα που αφορούν οικονομικούς και κοινωνικοπεριβαλλοντικούς παράγοντες — διότι αυτά κυρίως είναι ίσως τα πιο ενδιαφέροντα για τους σκοπούς της παρούσας γνωμοδότησης — μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής:

2.1.1 Προέλευση των ανηλίκων από διαλυμένες οικογένειες (*broken homes*) ή ακόμη και περιστασιακές δυσκολίες συμβίβασιμης της οικογενειακής και της επαγγελματικής ζωής, αμφότερες καταστάσεις όπου εμφανίζονται όλο και συχνότερα περιπτώσεις αδιαφορίας και έλλειψης ορίων και ελέγχου όσον αφορά τα παιδιά.

Αυτό ωθεί μερικές φορές ορισμένους νέους να προσπαθήσουν να αντισταθμίσουν αυτές τις ελλείψεις με την ένταξη σε ομάδες ή συμμορίες νέων, οι οποίες χαρακτηρίζονται και από κάποια πολύ ευδιάκριτη μορφή συγγένειας (ιδεολογική, μουσική, εθνοτική, αθλητική κλπ.), αλλά το κυριότερο χαρακτηριστικό τους είναι συνήθως η παρεκβατική συμπεριφορά. Στους κόλπους αυτού του είδους των ομάδων παράγεται υψηλό ποσοστό αντικοινωνικών (βανδαλισμοί, γκράφιτι) ή άμεσα βίαιων και εγκληματικών συμπεριφορών.

2.1.2 Κοινωνικοοικονομική περιθωριοποίηση ή φτώχεια, που επίσης δυσχεραίνει την κανονική διαδικασία κοινωνικοποίησης του ανηλίκου. Η περιθωριοποίηση αυτή εμφανίζεται σε μεγαλύτερο ποσοστό μεταξύ των νέων που ανήκουν σε οικογένειες μεταναστών (με ιδιαίτερα εύάλωτους τους ασυνόδευτους ανήλικους μετανάστες) και σε ορισμένα γκέτο των μεγαλουπόλεων, συχνά τόπους με απάνθρωπο πολεοδομικό σχεδιασμό, που ευνοεί την εμφάνιση αισθημάτων άγχους και επιθετικότητας στους κατοίκους τους.

2.1.3 Συχνές απουσίες και αποτυχία στα μαθήματα, η οποία δημιουργεί ήδη στο σχολείο μια κοινωνική «ετικέτα» ή «στιγματισμό», που σε πολλές περιπτώσεις διευκολύνει τον δρόμο προς τις αντικοινωνικές συμπεριφορές ή προς την παραβατικότητα.

2.1.4 Ανεργία, τα μεγαλύτερα ποσοστά της οποίας συναντώνται μεταξύ των νέων, προξενώντας σε πολλές περιπτώσεις καταστάσεις απογοήτευσης και απελπισίας, οι οποίες αποτελούν επίσης πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη αποκλινουσών συμπεριφορών (*).

2.1.5 Μετάδοση εικόνων και πράξεων βίας από ορισμένες εκπομπές των μέσων μαζικής ενημέρωσης ή ορισμένα βιντεοπαιχνίδια απευθυνόμενα σε ανηλίκους, η οποία συμβάλλει στον ενστερνισμό από τους ανηλίκους ενός συστήματος αξιών όπου η βία αποτελεί αποδεκτό μέσο προσφυγής.

2.1.6 Κατανάλωση ναρκωτικών και τοξικών ουσιών, η οποία σε πολλές περιπτώσεις αναγκάζει τον εθισμένο να παρανομήσει για να εξασφαλίσει τα οικονομικά μέσα που θα του επιτρέψουν να ικανοποιήσει τον εθισμό του. Επιπλέον, υπό την επήρεια της κατανάλωσής τους ή των καταστάσεων στέρξης μειώνονται ή αίρονται εντελώς οι συνήθεις ανασταλτικές τροχοπέδες. Εδώ πρέπει επίσης να αναφερθεί η άμετρη κατανάλωση οινοπνεύματος (ακόμη και αν γίνεται σποραδικά), η οποία παρατηρείται με ιδιαίτερη συχνότητα κατά τη διάπραξη πράξεων βανδαλισμού και παραβάσεων κατά της οδικής ασφάλειας.

2.1.7 Διαταραχές της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς, συνδεδεμένες ή ανεξάρτητες από τον παράγοντα που αναφέρεται στην προηγούμενη παράγραφο, οι οποίες συνδυάζονται συνήθως με άλλους κοινωνικούς ή περιβαλλοντικούς παράγοντες, που κάνουν τον νέο να ενεργεί παρορμητικά ή απερίσκεπτα, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους κοινωνικά αποδεκτούς κανόνες συμπεριφοράς.

(*) Για αυτόν τον παράγοντα και για τη φτώχεια, που αναφέρθηκε στο σημείο 2.1.2, αξίζει να αναφέρουμε εδώ τη μελέτη «*Thematic Study on Policy Measures concerning Disadvantaged Youth*», που εκπονείται αυτόν τον καιρό από τη Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπό τον συντονισμό του *Institute for Regional Innovation and Social Research (IRIS)*.

2.1.8 Ανεπαρκής διδασκαλία και μετάδοση αξιών της κοινωνίας και του πολίτη, όπως ο σεβασμός των κανόνων, η αλληλεγγύη, η γενναιοδωρία, η ανοχή, ο σεβασμός των άλλων, η αίσθηση της αυτοκριτικής, η συμπόνια, η επιμελής εργασία κλπ., οι οποίες στις «παγκοσμιοποιημένες» κοινωνίες μας έχουν αντικατασταθεί με πιο ωφελμιστικές αξίες όπως ο ατομικισμός, η ανταγωνιστικότητα και η υπέρμετρη κατανάλωση αγαθών, που προξενούν σε ορισμένες περιπτώσεις κάποια κοινωνική ανομία.

2.2 Αυτό το σύνολο παραγόντων υπάρχει λίγο-πολύ σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε κοινωνίες με υψηλό επίπεδο ευημερίας, αλλά με στοιχεία αποδιάρθρωσης και έλλειψης κοινωνικής συνοχής, τα οποία εξηγούν αυτόν τον τύπο αντικοινωνικών ή αποκλινουσών συμπεριφορών.

2.3 Για την πρόληψη της βίαιης συμπεριφοράς και την αντιμετώπιση της νεανικής εγκληματικότητας, οι κοινωνίες πρέπει να υιοθετήσουν στρατηγικές που συνδυάζουν μέτρα πρόληψης, μέτρα παρέμβασης και μέτρα καταστολής. Οι στρατηγικές πρόληψης και παρέμβασης πρέπει να στοχεύουν στην κοινωνικοποίηση και την ενσωμάτωση όλων των ανηλίκων και των νέων, πρωτίστως μέσω της οικογένειας, της κοινότητας, της ομάδας των συνομηλίκων, του σχολείου, της επαγγελματικής κατάρτισης και της ένταξης στην αγορά εργασίας.

Τα δικαστικά και κατασταλτικά μέτρα ή απαντήσεις θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να βασίζονται στις αρχές της νομιμότητας, του τεκμηρίου της αθώτητας, του δικαιώματος υπεράσπισης, των πλήρων δικονομικών εγγυήσεων, του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, της αναλογικότητας και της ευελιξίας. Τόσο η ίδια η δικαστική διαδικασία όσο και η επιλογή του μέτρου και έπειτα η εκτέλεσή του θα πρέπει να διαπνέονται από την **αρχή του υπέρτατου συμφέροντος του ανηλίκου** ⁽⁵⁾.

3. Οι περιορισμοί των παραδοσιακών συστημάτων δικαιοσύνης των ανηλίκων

3.1 Τα κλασικά συστήματα δικαιοσύνης των ανηλίκων δυσκολεύτηκαν πολύ να ανταποκριθούν και να προσαρμοστούν στη σύγχρονη μορφή της παραβατικότητας. Στην πράξη, τα ευρωπαϊκά μας συστήματα ποινικής δικαιοσύνης για ανηλικούς ήταν πραγματικά αργά, αναποτελεσματικά και ελλειμματικά από οικονομική άποψη: οι μεγάλοι χρόνοι αναμονής ήταν σύνθετες φαινόμενο και το ποσοστό των υπότροπων ανηλίκων ήταν πολύ υψηλό. Ταυτόχρονα, οι παραδοσιακές πηγές ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (σχολείο, οικογένεια, χώρος εργασίας κλπ.) προοδευτικά εξασθενούσαν.

3.2 Από το αποκαλούμενο *προστατευτικό πρότυπο*, που εμφανίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα — ένα πρότυπο πατερναλιστικό, που θεωρούσε τον ανήλικο παραβάτη κοινωνικό ασθενή, συμφύροντας και συγχέοντάς τον με άλλους απροστάτευτους ανηλικούς — ορισμένες χώρες (και ιδιαίτερα οι σκανδιναβικές) πέρασαν στο αποκαλούμενο *πρότυπο της διαπαιδαγώγησης ή της ευημερίας*, ένα κοινωνικό ή κοινοτικό πρότυπο απάντησης στην παραβατικότητα των νέων, το οποίο όμως, καθώς βρισκόταν στο περιθώριο του δικαστικού συστήματος, στερούσε από τον ανήλικο τις απαραίτητες δικονομικές εγγυήσεις.

3.2.1 Διάφορες διεθνείς συμβάσεις και συνθήκες που σχετίζονται με τη δικαιοσύνη των ανηλίκων (οι «Στοιχειώδεις κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την απονομή δικαιοσύνης σε ανηλικούς» ή «Κανόνες του Πεκίνου» του 1985, οι «Κατευθυντήριες γραμμές

των Ηνωμένων Εθνών για την πρόληψη της εγκληματικότητας των νέων» ή «Κατευθυντήριες γραμμές του Ριάντ» του 1990, οι «Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των ανηλίκων που έχουν καταδικαστεί σε στέρηση της ελευθερίας τους» του 1990 και η Σύσταση αριθ. R (87) 20 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις κοινωνικές αντιδράσεις στη νεανική εγκληματικότητα) συντελούν από τη δεκαετία του 1980 στην προοδευτική αλλαγή των συστημάτων δικαιοσύνης των ανηλίκων των ευρωπαϊκών χωρών, καθιερώνοντας το λεγόμενο *πρότυπο της υπευθυνότητας*. Στο πλαίσιο αυτής της διεργασίας πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερος η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμβρίου 1989, η οποία έχει επικυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ — και έχει μετατραπεί, έτσι, σε κανόνα υποχρεωτικής εφαρμογής για αυτά τα κράτη — και η οποία αφιερώνει στο θέμα που εξετάζουμε τα άρθρα της 37 και 40. Με το πρότυπο της υπευθυνότητας επιτυγχάνεται η ενίσχυση της νομικής θέσης του ανηλίκου και η δικαιοσύνη των ανηλίκων προσεγγίζει περισσότερο την ποινική δικαιοσύνη για τους ενήλικες, αναγνωρίζοντας στον ανήλικο τα ίδια δικαιώματα και εγγυήσεις με εκείνους. Πρόκειται για σύζευξη του παιδαγωγικού και του δικαστικού στοιχείου, με την εφαρμογή ενός προτύπου που δίνει έμφαση στις εγγυήσεις και μέτρων κατ' εξοχήν παιδαγωγικού περιεχομένου. Η πρόθεση ήταν, συνοπτικά, η «διαπαιδαγώγηση μέσω της ευθύνης».

3.3 Το πρότυπο αυτό, που προέκυψε από τους προαναφερθέντες κανόνες, έχει αρχίσει να συμπεριλαμβάνεται προοδευτικά στις νομοθεσίες των 25 κρατών που απαρτίζουν σήμερα την Ένωση.

3.3.1 Το πρότυπο της υπευθυνότητας βασίζεται στις εξής αρχές:

— Προτεραιότητα στην πρόληψη και όχι στην καταστολή: ο καλύτερος τρόπος καταπολέμησης της νεανικής παραβατικότητας είναι να εμποδιστεί η εμφάνιση νεαρών παραβατών, πράγμα για το οποίο απαιτούνται κατάλληλα προγράμματα κοινωνικής, επαγγελματικής, οικονομικής και εκπαιδευτικής αρωγής (μεταξύ των οποίων δεν πρέπει να λησμονούμε εκείνα που έχουν στόχο να διευκολύνουν και να καταστήσουν πιο προσιτή την κατάλληλη χρήση του ελεύθερου χρόνου και των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων).

— Πρέπει να περιοριστεί στο ελάχιστο αναγκαίο η χρήση του παραδοσιακού δικαστικού συστήματος και να εφαρμοστούν νέα συστήματα δικαιοσύνης, ειδικά επικεντρωμένα και σχεδιασμένα για το φαινόμενο της παραβατικότητας των ανηλίκων, αφήνοντας σε άλλους τομείς (της περίθαλψης και της πρόνοιας) την αντιμετώπιση άλλων καταστάσεων που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι (εγκατάλειψη, κακοποίηση, αδυναμία προσαρμογής κλπ.).

— Μείωση της τιμωρητικής παρέμβασης του κράτους με ταυτόχρονη ενεργοποίηση προληπτικών στρατηγικών στους τομείς της κοινωνικής πρόνοιας για τους ανηλικούς, της κοινωνικής πολιτικής, της αγοράς εργασίας, της προσφοράς ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και της δημοτικής πολιτικής γενικά και παράλληλη ενίσχυση του ρόλου της κοινότητας και άλλων ομάδων της κοινωνικής ζωής (όπως η οικογένεια, οι κοινωνικοί λειτουργοί, το σχολείο, η τοπική κοινότητα, οι κοινωνικές οργανώσεις κ.ά.) στην επίλυση της σύγκρουσης και στην αναζήτηση βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων.

⁽⁵⁾ Άρθρο 40 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμβρίου 1989.

- Μείωση των στερητικών της ελευθερίας μέτρων ή κυρώσεων στο ελάχιστο δυνατό και περιορισμός τους μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.
- Αύξηση της ευελιξίας και της διαφοροποίησης της ποινικής αντίδρασης, με ευέλικτα μέτρα τα οποία να μπορούν να προσαρμόζονται στην κατάσταση του ανηλίκου και να διαμορφώνονται ανάλογα με τις συνθήκες, την εξέλιξη και την πρόοδο της αντιμετώπισης ή της εκτέλεσης του μέτρου, ως εναλλακτικές επιλογές αντί της στέρησης της ελευθερίας.
- Εφαρμογή στους ανήλικους παραβάτες όλων των δικαιωμάτων και των εγγυήσεων που αναγνωρίζονται στους ενήλικες στην ποινική διαδικασία (σωστή, αμερόληπτη και δίκαιη δίκη).
- Επαγγελματική κατάρτιση και εξειδίκευση των οργάνων επίσημου κοινωνικού ελέγχου που συμμετέχουν στο σύστημα δικαιοσύνης των ανηλίκων. Είναι από κάθε άποψη απαραίτητο να παρασχεθεί ειδική κατάρτιση σε όλους τους παράγοντες που συμμετέχουν στην απονομή δικαιοσύνης σε ανήλικους (αστυνομία, δικαστές, εισαγγελείς, δικηγόρους και επαγγελματίες που εκτελούν τις κυρώσεις).

4. Οι νέες τάσεις της δικαιοσύνης των ανηλίκων

4.1 Υπάρχουν, λοιπόν, άλλες δυνατές εναλλακτικές λύσεις για την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας, πέρα από το παραδοσιακό σύστημα του εγκλεισμού. Έτσι, οι νέοι διεθνείς προσανατολισμοί στρέφονται — χωρίς να καταργούν τα απαραίτητα παιδαγωγικά μέτρα στέρησης της ελευθερίας όταν είναι απολύτως απαραίτητα — προς συστήματα υποκατάστασης ή συμπλήρωσής τους, ώστε η αντιμετώπιση των ανηλίκων να είναι πιο αποτελεσματική και, προπαντός, πιο παιδαγωγική για την προσωπική και την κοινωνικοεπαγγελματική τους ανάπτυξη.

4.2 Οι ευρωπαϊκές ορθές πρακτικές στον τομέα της δικαιοσύνης των ανηλίκων μπορούν να χωριστούν σε τρεις κύριους άξονες: την πρόληψη, την παιδαγωγική παρέμβαση στην τοπική κοινότητα του ανηλίκου ή σε κέντρα και την κοινωνικοεπαγγελματική ενσωμάτωσή.

4.2.1 Αφήνοντας κατά μέρος την πρόληψη, για την οποία έχουμε ήδη μιλήσει, η παιδαγωγική παρέμβαση θα πρέπει να παρέχεται κατά προτίμηση σε υπηρεσίες ή ιδρύματα του ίδιου κοινωνικού περιβάλλοντος του ανηλίκου και να προσπαθεί να του χορηγήσει εκείνες τις δεξιότητες ή τις ανάγκες κατάρτισης των οποίων η έλλειψη τον έκανε να έρθει σε σύγκρουση με το ποινικό δίκαιο στο παρελθόν. Θα πρέπει να διεξάγεται πλήρης μελέτη του ανηλίκου από επαγγελματίες διάφορων τομέων, προκειμένου να προσδιοριστεί ποιες είναι αυτές οι ελλείψεις και πώς θα του χορηγηθούν τα στοιχεία εκείνα που θα επιτρέψουν τη μείωση του κινδύνου υποτροπής στην αποκλίνουσα συμπεριφορά του. Για τον ίδιο σκοπό, απαιτείται συνεργασία και με την οικογένεια του ανηλίκου, προκειμένου να επιδιωχθεί η δέσμευση και η συμμετοχή της στη διαδικασία διαπαιδαγώγησης και επανένταξης.

4.2.2 Εξάλλου, οι ανήλικοι παραβάτες ανήκουν — μαζί με άλλες ομάδες όπως τα άτομα με αναπηρίες, οι εθνοτικές μειονότητες, οι ηλικιωμένοι κλπ. — στις κατηγορίες που υφίστανται ή κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό: οι ιδιαίτερες ελλείψεις και δυσκολίες τους, τις οποίες αναφέραμε ανωτέρω, τους κάνουν να χρειάζονται ειδική υποστήριξη στην αναζήτηση της προσωπικής τους αυτονομίας· διαφορετικά, καταλήγουν σε αποτυχία και στη συνακόλουθη έλλειψη προσαρμογής στο περιβάλλον, πράγμα που

αυξάνει τους κινδύνους υποτροπής και ένταξης τελικά στο ποινικό σύστημα των ενηλίκων.

4.2.3 Γι' αυτό, αυτοί οι νέοι χρειάζονται βοήθεια και καθοδήγηση κατά τη διαδικασία ενσωμάτωσής τους με πολλούς και διάφορους τρόπους (ενσωμάτωση κοινωνική, πολιτιστική, γλωσσική κλπ.). Δεν υπάρχει ένας και μοναδικός τρόπος να διασφαλιστεί η κοινωνική ενσωμάτωση των νεαρών παραβατών, όπως δεν υπάρχουν ούτε αλάνθαστες μέθοδοι που να εγγυώνται ότι ένα απόλυτα ενταγμένο άτομο δεν μπορεί να προβεί σε αντικοινωνικές συμπεριφορές. Ωστόσο, υπάρχει ευρεία συναίνεση ως προς την ιδέα ότι η **επαγγελματική ένταξη** αποτελεί βασικό τρόπο προσέγγισης των νεαρών παραβατών σε χώρους οικονομικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης και σταθερότητας.

4.3 Όσον αφορά την εξέλιξη των συστημάτων δικαιοσύνης των ανηλίκων και επιστρέφοντας σε όσα αναφέραμε στα σημεία 3.2 και 3.3, πρέπει να επισημάνουμε, πρώτον, ότι στη θέση της **αποζημιωτικής αντίληψης της δικαιοσύνης** (της πληρωμής για την προκληθείσα ζημία) έχει εμφανιστεί μια **αντίληψη αποκατάστασης ή επανορθωτικής** (*restorative justice/ επανορθωτική δικαιοσύνη*), η οποία γεννήθηκε με το πολιτικο-εγκληματολογικό κίνημα υπέρ του θύματος (θυματολογία) και της αποκατάστασης του ρόλου του στην ποινική διαδικασία. Η επανορθωτική δικαιοσύνη είναι μια προσέγγιση της δικαιοσύνης που περιλαμβάνει το θύμα, τον κατηγορούμενο και την κοινότητα στην αναζήτηση λύσεων για τις συνέπειες της σύγκρουσης που προκλήθηκε από την παράβαση, προκειμένου να προωθήσει την αποκατάσταση της ζημίας, τη συμφιλίωση των μερών και την ενίσχυση της έννοιας της συλλογικής ασφάλειας. Η επανορθωτική δικαιοσύνη προσπαθεί να προστατεύσει τόσο το συμφέρον του θύματος (ο δράστης πρέπει να αναγνωρίσει τη ζημία που του προξένησε και να προσπαθήσει να την αποκαταστήσει) όσο και το συμφέρον της κοινότητας (που είναι να επιτευχθεί η αναμόρφωση του δράστη, να προληφθεί η υποτροπή και να μειωθεί το κόστος της ποινικής δικαιοσύνης) και του κατηγορούμενου (αποφεύγει την είσοδο στο ποινικό σύστημα, αλλά τηρούνται οι συνταγματικές του εγγυήσεις).

4.4 Επιπλέον, η αποκατάσταση ασκεί ειδική παιδαγωγική δράση σε αυτόν τον τελευταίο, διότι, φέρνοντάς τον σε άμεση αντιπαράθεση με το θύμα, τον κάνει να προβληματιστεί σε σχέση με την ενοχή του και μπορεί να τον αποτρέψει από παρόμοιες συμπεριφορές στο μέλλον. Αποτελεί, συνεπώς, ιδανικό πρότυπο για το σύστημα δικαιοσύνης των ανηλίκων, λόγω του ελάχιστα στιγματιστικού της χαρακτήρα, της υψηλής παιδαγωγικής της αξίας και της ήσσοнос κατασταλτικής της φύσης.

4.5 Εν συντομία, τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η δίκη, οι τύποι των κυρώσεων και οι ποινές έχουν αλλάξει πραγματικά στο πεδίο της δικαιοσύνης των ανηλίκων. Κερδίζουν έδαφος οι μη τιμωρητικές κυρώσεις, όπως η υπηρεσία στην κοινότητα, η αποζημίωση και αποκατάσταση, η διαμεσολάβηση με το θύμα ή με την κοινότητα προέλευσης, η πρακτική επαγγελματική κατάρτιση ή οι ειδικές αγωγές για την τοξικοεξάρτηση και άλλες εθιστικές διαταραχές, όπως ο αλκοολισμός. Τα μέτρα αυτού του τύπου απαιτούν επίβλεψη και συνεχή έλεγχο της προόδου και των επιτευγμάτων του ανηλίκου. Σήμερα η χρήση αυτών των ποινών καθίσταται όλο και πιο συνηθισμένη και παίρνει πολύ συχνά τη μορφή εγκλεισμού με ανοιχτό ή ημιανοιχτό καθεστώς, επίβλεψης και συνεχούς ελέγχου, εποπτευόμενης ελευθερίας, ηλεκτρονικού ελέγχου των μετακινήσεων κ.ά. ή συνδυασμού διάφορων μέτρων. Παρ' όλα αυτά, η στέρηση της ελευθερίας, σε κέντρο αναμόρφωσης ή στη φυλακή, εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ακόμη πολύ συχνά.

4.6 Από την άλλη πλευρά, η δημόσια σημασία των νέων φαινομένων που έχουν αρχίσει να εμφανίζονται ιδίως στις ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις (οργανωμένο έγκλημα, συμμορίες νέων, βανδαλισμοί στους δρόμους, βία στον αθλητισμό, παρενόχληση από τους «νταήδες» στο σχολείο, άσκηση βίας κατά των γονέων, ξενοφοβικές συμπεριφορές εξτρεμιστικών ομάδων, σύνδεση μεταξύ των νέων μορφών εγκληματικότητας και της μετανάστευσης, τοξικοεξάρτηση κλπ.) έκαναν να παρατηρείται τα τελευταία χρόνια σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες μια τάση προς την **αύξηση της αυστηρότητας** του ποινικού δικαίου των ανηλίκων, με την αύξηση των μεγίστων ποινών που μπορούν να επιβληθούν, την καθιέρωση διάφορων μορφών εγκλεισμού σε κέντρα κλειστού καθεστώτος ή ακόμη και την απαίτηση ορισμένων ευθυνών από τους γονείς του ανήλικου παραβάτη.

4.6.1 Πρέπει να αναφερθούν σχετικά οι μεταρρυθμίσεις του ποινικού δικαίου των ανηλίκων στις Κάτω Χώρες το 1995 και στη Γαλλία το 1996, όπως και η *Criminal Justice Act* του 1994 στη Βρετανία, η οποία αυξάνει από 1 σε 2 έτη τη μέγιστη ποινή που μπορεί να επιβληθεί σε ανηλίκους 15-18 ετών και θεσπίζει τον εγκλεισμό από 6 μήνες έως 2 έτη σε κέντρα κλειστού καθεστώτος και για τους ανηλίκους 12-14 ετών. Θεσπίστηκε επίσης το αποκαλούμενο *parenting order*, βάσει του οποίου οι γονείς ανηλίκων που έχουν διαπράξει αδίκημα ή ανηλίκων που έχουν εγγραφεί στα αστυνομικά μητρώα, για παράδειγμα, για αδικαιολόγητες απουσίες από το σχολείο μπορούν να υποχρεωθούν να παρακολουθούν μαθήματα μία φορά την εβδομάδα επί τρεις μήνες κατά μέγιστο όριο. Οι γονείς που αθετούν κατ' επανάληψη τις εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις μπορούν να τιμωρηθούν με πρόστιμο έως 1.000 στερλίνες.

4.6.2 Το πρόβλημα με τις διατάξεις αυτού του τύπου είναι ότι συνεπάγονται αποποίηση της ευθύνης από πλευράς του ανήλικου, ενώ, σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις του ποινικού δικαίου περί «υπευθυνότητας», θα έπρεπε ο ίδιος να παροτρυνθεί να προσπαθήσει να επανορθώσει ή να αντισταθμίσει τη ζημία που προξένησε. Εκτός αυτού, σε ορισμένες περιπτώσεις οι γονείς (ιδίως εκείνοι που έχουν περιορισμένα οικονομικά μέσα και άρα λιγότερες δυνατότητες προσοχής και επίβλεψης των παιδιών τους) τιμωρούνται αδικαιολόγητα, εάν δεν καταφέρουν να προσκομίσουν απόδειξη που να τους απαλλάσσει της ευθύνης. Στην πραγματικότητα, αυτό που χρειάζονται οι γονείς είναι βοήθεια για να εκπαιδεύσουν κατάλληλα τα παιδιά τους και όχι να μεταφέρεται σε αυτούς μια ενοχή που δεν τους ανήκει.

4.6.3 Σε μερικές χώρες, πάλι, επανεμφανίζονται αντιλήψεις που τη δεκαετία του 1980 θεωρούνταν ξεπερασμένες, όπως ο εγκλεισμός σε κέντρα κλειστού καθεστώτος τα οποία προορίζονται επίσης για την παροχή κοινωνικής πρόνοιας σε απροστάτευτους ανηλίκους. Επανέρχεται, δηλαδή, η ανάμιξη ανηλίκων που υπόκεινται στο σύστημα πρόνοιας και ανηλίκων που υπόκεινται στο ποινικό σύστημα για τους ανηλίκους.

5. Η σημερινή αντιμετώπιση στους κόλπους της ΕΕ

5.1 Ενώ το Συμβούλιο της Ευρώπης είχε ήδη επανειλημμένα την ευκαιρία να εξετάσει ειδικά το θέμα της δικαιοσύνης των ανηλίκων

(ιδίως στην προαναφερθείσα Σύσταση αριθ. R (87) 20 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις κοινωνικές αντιδράσεις στη νεανική εγκληματικότητα και, πιο πρόσφατα, στη Σύσταση αριθ. (2003) 20 της Επιτροπής Υπουργών σχετικά με νέους τρόπους αντιμετώπισης της νεανικής εγκληματικότητας και τον ρόλο της δικαιοσύνης των ανηλίκων⁽⁶⁾), δεν συνέβη το ίδιο και με τα όργανα της ΕΕ, τα οποία το έχουν προσεγγίσει μόνο ακροθιγώς κατά την εξέταση άλλων, γενικότερων θεμάτων όπως η πρόληψη του εγκλήματος.

5.2 Τα βασικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας επιτρέπουν να προσεγγίσουμε το αντικείμενο της παρούσας γνωμοδότησης με δύο τρόπους: βάσει του Τίτλου VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), που αφορά τις «Διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις», και βάσει του Τίτλου XI της Συνθήκης περί ίδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ), με τίτλο «Κοινωνική πολιτική, παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση και νεολαία».

5.2.1 Στο πεδίο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, πρέπει να αναφερθούμε στις διατάξεις των άρθρων 29 και εξής της ΣΕΕ, που καθιερώνουν ως στόχο της Ένωσης την παροχή υψηλού επιπέδου προστασίας στους πολίτες εντός ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Στις διατάξεις αυτές προβλέπονται τρόποι διακυβερνητικής συνεργασίας για ποινικές υποθέσεις σε αστυνομικό και σε δικαστικό επίπεδο, με στόχο, μεταξύ άλλων, την πρόληψη και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, οργανωμένης ή μη. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή δημοσίευσε στις 30 Απριλίου 2004 το Πράσινο Βιβλίο σχετικά με την προσέγγιση, την αμοιβαία αναγνώριση και την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με αυτό το έγγραφο διαβούλευσης, η Επιτροπή θέλει να εξετάσει αν η ύπαρξη διαφορετικών συστημάτων στην ΕΕ θέτει προβλήματα στη δικαστική συνεργασία των κρατών μελών και να εντοπίσει τους φραγμούς στην εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης. Το έγγραφο αυτό δεν κάνει καμία αναφορά στη νεανική εγκληματικότητα και στα συστήματα δικαιοσύνης των ανηλίκων· ωστόσο, τίποτα δεν θα εμπόδιζε να εφαρμοστούν και σε αυτά τόσο οι επιδιωκόμενοι στόχοι — οι οποίοι απαριθμούνται στην εισαγωγή του εγγράφου — όσο και οι αναφορές στις ποινές, τόσο τις στερητικές της ελευθερίας όσο και τις εναλλακτικές, και στη (δια)μεσολάβηση.

5.2.2 Μπορούμε, επίσης, να αναφέρουμε εδώ το πρόγραμμα-πλαίσιο AGIS⁽⁷⁾, που υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 22 Ιουλίου 2002 και το οποίο προωθεί την αστυνομική, τελωνειακή και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και στηρίζει τις προσπάθειες των επαγγελματιών, για να συμβάλει στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτικής σε αυτό το πεδίο. Δυνάμει του προγράμματος αυτού έχουν αναληφθεί ορισμένες πρωτοβουλίες για την αμοιβαία αναγνώριση των νομοθεσιών και των ορθών πρακτικών στον τομέα της εγκληματικότητας και της δικαιοσύνης των ανηλίκων.

⁽⁶⁾ Μπορούμε επίσης να αναφέρουμε εδώ το Ψήφισμα (66) 25 σχετικά με μεθόδους αντιμετώπισης μικρής διάρκειας για νεαρούς παραβάτες κάτω των 21 ετών, το Ψήφισμα (78) 62 σχετικά με τη νεανική εγκληματικότητα και τις κοινωνικές αλλαγές, τη Σύσταση (88) 6 σχετικά με τις κοινωνικές αντιδράσεις στη νεανική εγκληματικότητα νέων από οικογένειες μεταναστών και τη Σύσταση (2000) 20 σχετικά με τον ρόλο της ψυχοκοινωνικής παρέμβασης σε μικρή ηλικία για την πρόληψη της εγκληματικότητας.

⁽⁷⁾ Το πρόγραμμα αυτό συνεχίζει και διευρύνει το έργο των παλαιότερων προγραμμάτων που εφαρμόζονταν βάσει του Τίτλου VI: *Grotius II Criminal*, *Oisín II*, *Stop II*, *Hippocrates* και *Falcone*.

5.2.3 Στο πλαίσιο του Τίτλου VI της ΣΕΕ θα πρέπει, ακόμη, να αναφέρουμε την απόφαση του Συμβουλίου της ΕΕ της 28^{ης} Μαΐου 2001 για τη δημιουργία *Ευρωπαϊκού Δικτύου Πρόληψης του Εγκλήματος* ⁽⁸⁾, το οποίο καλύπτει μεν όλες τις μορφές εγκληματικότητας, αλλά δίδει ιδιαίτερη προσοχή στην εγκληματικότητα των νέων ⁽⁹⁾, στην εγκληματικότητα των πόλεων και στην εγκληματικότητα από τα ναρκωτικά.

5.2.4 Στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής, της παιδείας, της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της νεολαίας, το άρθρο 137 της ΣΕΚ υπογραμμίζει τη δράση των κοινοτικών οργάνων υπέρ της αφομοίωσης των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας προσώπων, όπως και υπέρ της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Χωρίς αμφιβολία, όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως, η κοινωνικοεπαγγελματική ένταξη και η κοινωνική ενσωμάτωση αποτελούν δύο θεμελιώδεις άξονες για την πρόληψη και την καταπολέμηση της νεανικής εγκληματικότητας. Στο πεδίο αυτό, τα διαδοχικά Ευρωπαϊκά Συμβούλια και τα κοινοτικά όργανα έχουν υιοθετήσει πολυάριθμες στρατηγικές, σχέδια και προγράμματα, μερικά από τα οποία αναφέραμε ήδη στο σημείο 1.2 και μεταξύ των οποίων πρέπει να υπογραμμιστεί ιδιαίτερος, λόγω της άμεσης σχέσης του με τους ανήλικους παραβάτες, το *Επιχειρησιακό πρόγραμμα για την καταπολέμηση των διακρίσεων* ⁽¹⁰⁾, το οποίο υπάγεται στον Στόχο 1 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

5.3 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, από την πλευρά του, έχει αναπτύξει στην πορεία του χρόνου ευρεία — αν και προγραμματικού χαρακτήρα — δραστηριότητα στο πλαίσιο της προστασίας των ανήλικων, υιοθετώντας άφθονα σχετικά ψηφίσματα, μεταξύ των οποίων υπογραμμίζουμε τον αποκαλούμενο *Ευρωπαϊκό Χάρτη των Δικαιωμάτων του Παιδιού*, που υιοθετήθηκε από το ΕΚ στο ψήφισμά του Α3-0172/1992 της 8^{ης} Ιουλίου και στα σημεία 8.22 και 8.23 του οποίου αναγνωρίζεται ένα σύνολο εγγυήσεων υπέρ των ανήλικων που υποβάλλονται σε ποινική δίκη, καθώς και οι αρχές και τα κριτήρια που πρέπει να διέπουν τις επιβλητέες κυρώσεις και τα μέσα που πρέπει να χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών.

6. Η σκοπιμότητα ενός ευρωπαϊκού πλαισίου αναφοράς για τη δικαιοσύνη των ανήλικων

6.1 Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, μεγάλο μέρος των ευρωπαίων πολιτών βλέπει τη νεανική εγκληματικότητα με ανησυχία. Ακόμη περισσότερο, υπάρχει σαφής συνείδηση ότι πρόκειται για κοινό πρόβλημα όλων των ευρωπαϊκών χωρών και ότι θα ήταν σκόπιμο να αντιμετωπιστεί από τα όργανα της Ένωσης. Η συνείδηση αυτή αντικατοπτρίστηκε στο Ευρωβαρόμετρο του 2001

⁽⁸⁾ ΕΕ L 153 της 8.6.2001

⁽⁹⁾ Παράδειγμα των εργασιών που αναπτύσσει το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πρόληψης του Εγκλήματος είναι η έκθεση «*A review of the knowledge on juvenile violence: trends, policies and responses in the EU Member States* [Επισκόπηση των γνώσεων σχετικά με τη νεανική βία: τάσεις, πολιτικές και απαντήσεις στα κράτη μέλη της ΕΕ]», Fitzgerald, Stevens and Hale, 2004.

⁽¹⁰⁾ Για να αναφέρουμε ένα παράδειγμα της εφαρμογής του στο πεδίο της δικαιοσύνης των ανήλικων, στην Ισπανία η ΜΚΟ Fundacion Diagrama (φορέας που διαχειρίζεται σε πολλές Αυτόνομες Περιφέρειες δικαστικά μέτρα στέρησης της ελευθερίας που επιβάλλονται σε ανήλικους παραβάτες) συνδιαχειρίζεται με τις περιφέρειες αυτές ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα για τους ανήλικους που εκτίουν ή έχουν εκτίσει στερητικές της ελευθερίας ποινές ή μέτρα, τα οποία έχουν επιβληθεί από το σύστημα αναμόρφωσης ανήλικων. Ο στόχος αυτού του προγράμματος είναι να χαράξει, με εξατομικευμένο και ολοκληρωμένο τρόπο, αρχίζοντας μάλιστα πριν βγει ο ανήλικος από το κέντρο εγκλεισμού, μια διαδρομή κοινωνικοεπαγγελματικής ένταξης για αυτούς τους νέους, επιτυγχάνοντας αξιόλογα αποτελέσματα.

(το πρώτο που συμπεριέλαβε την εσωτερική ασφάλεια στις χώρες μέλη). Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο αυτό, ένα 45 % των ευρωπαίων πολιτών θεωρεί ότι η πολιτική για την πρόληψη της νεανικής εγκληματικότητας θα πρέπει να αποτελεί κοινή αρμοδιότητα των εθνικών αρχών και των οργάνων της ΕΕ.

6.2 Όπως επισημάναμε ανωτέρω, υπάρχουν ήδη διάφοροι διεθνείς κανόνες, στο πλαίσιο του ΟΗΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης, που προσεγγίζουν το θέμα της νεανικής εγκληματικότητας και της δικαιοσύνης των ανήλικων. Ωστόσο, η δεσμευτική τους ισχύς είναι πολύ μικρή ή μηδενική (με την εξαίρεση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που έχουμε ήδη επισημάνει) και περιλαμβάνουν μόνο μερικά κοινά ελάχιστα πρότυπα για όλη τη διεθνή κοινότητα. Ξεκινώντας ίσως από τις βάσεις που έδωσαν αυτοί οι κανόνες, η Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου του αναπτυξιακού της επιπέδου και του μεγαλύτερου βαθμού εσωτερικής της ομοιογένειας, θα πρέπει να φιλοδοξεί και να στοχεύει στη βελτίωση και στην αύξηση της πραγματικής εφαρμογής αυτών των διεθνών καθιερωμένων αρχών στην επικράτεια της.

6.3 Οι χώρες που απαρτίζουν την ΕΕ, από την άλλη πλευρά, θα μπορούσαν να ωφεληθούν, κατά τη διαμόρφωση των πολιτικών τους για την αντιμετώπιση της νεανικής εγκληματικότητας — με τις διάφορες συνιστώσες τους της πρόληψης, της δικαιοσύνης, της προστασίας και της ενσωμάτωσης — από τις εμπειρίες και τις ορθές πρακτικές που υπάρχουν σε άλλα κράτη μέλη, ιδίως τη στιγμή που παρατηρείται όλο και μεγαλύτερη ομοιότητα στις διάφορες αιτίες και μορφές εκδήλωσης της νεανικής παραβατικότητας σε αυτά τα κράτη (τοξικοεξάρτηση, ξενοφοβικές συμπεριφορές, βία στον αθλητισμό, χρήση νέων τεχνολογιών για τη διάπραξη αδικημάτων, βανδαλισμοί στις πόλεις κλπ.).

6.4 Επίσης, παράγοντες που απορρέουν από τη διεργασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όπως η κατάργηση των συνόρων και η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, συνάδουν με την ιδέα της σκοπιμότητας κοινών κανόνων για τη δικαιοσύνη των ανήλικων: οι νέοι μπορούν να μετακινούνται ελεύθερα μεταξύ των κοινοτικών χωρών — πόσο μάλλον μεταξύ των παραμεθόριων περιοχών, που καλύπτουν χιλιάδες χιλιόμετρα στα 25 κράτη μέλη. Η μεγαλύτερη ομοιογένεια ή/και ο μεγαλύτερος συντονισμός των σχετικών εθνικών νομοθεσιών και πολιτικών θα μπορούσε να αποτρέψει ή να περιορίσει ορισμένους νέους κινδύνους ή καταστάσεις που συνδέονται με αυτή τη μεγαλύτερη κινητικότητα (όπως, για παράδειγμα, τη δυνατότητα να καταδικαστεί ένας νεαρός παραβάτης που κατοικεί σε μία χώρα της ΕΕ για ένα αδίκημα σε μια άλλη χώρα της ΕΕ).

6.5 Από την άλλη πλευρά, δεδομένου ότι οι χώρες συχνά «χρησιμοποιούν» τα συστήματα δικαιοσύνης τους για τους ανήλικους σαν «τράπεζα δοκιμής» για μελλοντικές μεταρρυθμίσεις της ποινικής νομοθεσίας για τους ενήλικες, ο συντονισμός και η προσέγγιση των συστημάτων δικαιοσύνης των ανήλικων θα μπορούσαν να διευκολύνουν, με τη σειρά τους, την προσέγγιση αυτών των εθνικών ποινικών νομοθεσιών, στόχος ο οποίος — όπως ήδη αναφέραμε — συγκαταλέγεται πλέον στους σκοπούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στον οποίο έχουν σημειωθεί σημαντικές εξελίξεις (ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση των ποινικών αποφάσεων κλπ.). Εξάλλου, στον τομέα της νεανικής εγκληματικότητας οι νομοθεσίες είναι σχετικά πρόσφατες (οι

αρχαιότερες χρονολογούνται από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα), οπότε η έναρξη μιας διαδικασίας προσέγγισης δεν θα προξενούσε τόσες αντιδράσεις και τόσα προβλήματα όσα τα ποινικά συστήματα για τους ενηλίκους, τα οποία έχουν διανύσει μακρά διαδρομή και έχουν επηρεαστεί από βαθύτατα ριζωμένους ιστορικούς, πολιτιστικούς και νομικούς παράγοντες.

6.6 Δεν θα πρέπει, επίσης, να παραβλεφθεί ο αντίκτυπος που θα μπορούσε να έχει ένα κοινοτικό πλαίσιο αναφοράς για τον περιορισμό ή την αποτροπή των τάσεων οπισθοδρόμησης στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας και του ποινικού συστήματος για τους ανηλίκους, οι οποίες, όπως αναφέραμε ανωτέρω, παρατηρούνται σήμερα σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ.

6.7 Σε τελική ανάλυση, τόσο από προληπτική και κοινωνική οπτική όσο και από κατασταλτική και δικαστική, τα κοινά φαινόμενα που εμφανίζονται σε αυτό το πεδίο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνιστούν την έναρξη μιας διαδικασίας διαμόρφωσης ενός κοινού πλαισίου για την αντιμετώπιση του θέματος. Το ζήτησε άλλωστε πρόσφατα το Συμβούλιο της Ευρώπης, επισημειώνοντας στη σύστασή του 2003 (20) «την ανάγκη να θεσπιστούν ευρωπαϊκοί κανόνες σχετικά με τις κυρώσεις και τα μέτρα που εφαρμόζονται στην Κοινότητα, καθώς και ειδικοί και χωριστοί ευρωπαϊκοί σωφρονιστικοί κανόνες για τους ανηλίκους».

7. Μερικές προτάσεις για μία ευρωπαϊκή πολιτική δικαιοσύνης των ανηλίκων

7.1 Από τα όσα εκτέθηκαν στα προηγούμενα σημεία της παρούσας γνωμοδότησης μπορούν να εξαχθούν οι ακόλουθες **κατευθυντήριες γραμμές και προσανατολισμοί**:

7.1.1 Σε όλες τις χώρες μέλη της ΕΕ υπάρχουν λίγο-πολύ όμοια φαινόμενα, τα οποία χρειάζονται επίσης όμοιες απαντήσεις: κρίση των παραδοσιακών πηγών ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, σχολείο, εργασία), εμφάνιση στα μεγάλα αστικά κέντρα γκέτο όπου σημαντικό ποσοστό των κατοίκων αντιμετωπίζει κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, νέες μορφές νεανικής παραβατικότητας (βία στο σπίτι και στο σχολείο, συμμορίες νέων, βανδαλισμοί στους δρόμους), κατάχρηση ναρκωτικών και οιονοπέματος κλπ.

7.1.2 Από τις δεκαετίες του 1970 και 1980 και λόγω της εμφάνισης των διεθνών κανόνων που αναφέρονται στο σημείο 3.2.1 της παρούσας γνωμοδότησης, άρχισε να πραγματοποιείται μια βαθμιαία προσέγγιση των προτύπων των κρατών μελών της ΕΕ για τη δικαιοσύνη των ανηλίκων και να επικρατεί το λεγόμενο **πρότυπο της υπευθυνότητας**, συνήθως σε συνδυασμό με το πρότυπο της **επανορθωτικής δικαιοσύνης ή της αποκατάστασης**. Αυτό δεν εμποδίζει, ωστόσο, να εξακολουθούν να υπάρχουν ανάμεσά τους σημαντικές διαφορές (μεταξύ των οποίων διακρίνεται, όπως είδαμε, η διαφορετική ηλικία καταλογισμού ποινικής ευθύνης στους νέους).

7.1.3 Πολλοί και διάφοροι λόγοι, στους οποίους αναφερθήκαμε λεπτομερώς στην πορεία του παρόντος εγγράφου — παρόμοιες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές καταστάσεις μεταξύ των κρατών μελών, νομικές παραδόσεις πολύ παρεμφερείς σε ορισμένες περιπτώσεις και τουλάχιστον ασύμβατες σε άλλες, κοινωνικές πολιτικές με έμμεσο αντίκτυπο στην πρόληψη της νεανικής εγκληματικότητας που χρηματοδοτούνται ή υποστηρίζονται ήδη από τους κοινοτικούς προϋπολογισμούς — συνιστούν να τείνουμε προς μια βαθμιαία

ομογενοποίηση των προτύπων και των συστημάτων πρόληψης, προστασίας, παρέμβασης και αντιμετώπισης του φαινομένου της νεανικής εγκληματικότητας και της δικαιοσύνης των ανηλίκων.

7.1.4 Υπάρχουν, τέλος, στο πεδίο που μας απασχολεί, διάφοροι άλλοι παράγοντες που συγκλίνουν υπέρ της σκοπιμότητας αυτής της διεργασίας προσέγγισης, συντονισμού και ανταλλαγής:

7.1.4.1 Η παρέμβαση στον τομέα της νεανικής εγκληματικότητας και της δικαιοσύνης των ανηλίκων δεν πρέπει να μένει μόνο στο νομικό επίπεδο (όπου τα διαφορετικά νομικά πρότυπα και παραδόσεις ενδέχεται να αποτελέσουν εμπόδιο στη διεργασία), αλλά να είναι πολυτομεακή και πολυοργανική και να ενσωματώνει και άλλους γνωστικούς κλάδους (όπως οι κοινωνικές επιστήμες και οι επιστήμες της συμπεριφοράς), καθώς και διάφορα όργανα, αρχές και οργανώσεις (κρατικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες, τον αστυνομικό και τον δικαστικό μηχανισμό, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, ιδιωτικές επιχειρήσεις μέσω σχεδίων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, ενώσεις οικογενειών, οικονομικούς και κοινωνικούς φορείς κλπ.), τα οποία συχνά δρουν με ελάχιστα συντονισμένο τρόπο.

7.1.4.2 Η κοινωνία των πληροφοριών, οι τεχνολογικές εξελίξεις, η διαπερατότητα των συνόρων και άλλοι ανάλογοι παράγοντες διαδραματίζουν χωρίς αμφιβολία σημαντικό ρόλο στη γενίκευση των φαινομένων που αναφέρθηκαν στο σημείο 7.1.1⁽¹⁾, χωρίς ωστόσο να πρέπει να παραγνωριστεί το απλό «μεταδοτικό αποτέλεσμα» αυτών των συμπεριφορών (που ενισχύεται με την αναμετάδοση των γεγονότων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης), όλων τους αλλαγών εξαιρετικά ραγδαίων, έναντι των οποίων οι ευρωπαϊκές χώρες δεν μπορούν να μείνουν απαθείς.

7.2 Ξεκινώντας λοιπόν από αυτές τις βάσεις, η ΕΟΚΕ θεωρεί σκόπιμο να αναληφθούν οι ακόλουθες ενέργειες για την ανάπτυξη μιας κοινοτικής πολιτικής σχετικά με την νεανική εγκληματικότητα και τη δικαιοσύνη των ανηλίκων:

7.2.1 Κατ' αρχάς, είναι απαραίτητο να αποκτήσουμε **ενημερωμένα και συγκρίσιμα στατιστικά δεδομένα** για την κατάσταση της νεανικής εγκληματικότητας στις 25 χώρες της ΕΕ. Θα μπορούσαμε έτσι να μάθουμε με αξιόπιστο τρόπο τι έχουμε να αντιμετωπίσουμε, ποια είναι η πραγματική διάσταση του προβλήματος και ποιοι είναι οι διάφοροι τρόποι αντιμετώπισής του, λαμβάνοντας υπόψη — μεταξύ των άλλων μεταβλητών — τις ενδεχόμενες διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών παραβατών.

7.2.2 Από ποιοτική άποψη, θεωρούμε επίσης σκόπιμο να υπάρχουν ορισμένα **ελάχιστα κοινά πρότυπα και προσανατολισμοί** για όλα τα κράτη μέλη, τα οποία να αρχίζουν από τις πολιτικές πρόληψης, να περνούν από την αστυνομική και τη δικαστική αντιμετώπιση των ανηλίκων που έχουν έρθει σε σύγκρουση με την ποινική νομοθεσία και να φθάνουν μέχρι την αναμόρφωση και την κοινωνική επανένταξη αυτών των ανηλίκων. Τα πρότυπα αυτά θα πρέπει να ξεκινούν από τις αρχές που καθορίζονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και ιδιαίτερα στα άρθρα της 37 και 40, καθώς και από τις διεθνείς σχετικές κατευθυντήριες γραμμές που καθορίζονται στις συμβάσεις που αναφέρονται στο σημείο 3.2.1 της παρούσας γνωμοδότησης, και από εκεί να προχωρήσουν στην εμβάθυνση και στην προώθηση της ανάπτυξης και της εφαρμογής τους.

⁽¹⁾ Είναι σκόπιμο να αναφερθεί εδώ η σημασία που είχε, όπως φαίνεται, στα γεγονότα στις πόλεις της Γαλλίας τον Νοέμβριο του 2005 η χρήση των συζητήσεων μέσω του Διαδικτύου (chat), του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, των ιστολογίων (blog), των κινητών τηλεφώνων κλπ.

7.2.3 Το πρώτο βήμα για την ανάπτυξη αυτών των ελάχιστων προτύπων θα πρέπει να είναι η όσο το δυνατόν ακριβέστερη γνώση των διαφορετικών καταστάσεων και εμπειριών που υπάρχουν στα διάφορα κράτη μέλη. Η διαδικασία για την απόκτηση αυτής της γνώσης μπορεί να είναι διαφορετική, αλλά θα μπορούσε να συνίσταται στη συγκέντρωση πληροφοριών μέσω ερωτηματολογίων, τα οποία θα αποσταλούν σε κάθε κράτος μέλος και θα συμπληρωθούν μέσω της διοργάνωσης συνεδριάσεων με ομάδες εμπειρογνομόνων και επαγγελματιών ειδικευμένων σε αυτά τα θέματα, κατά τις οποίες θα πραγματοποιηθεί ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών. Οι συνεδριάσεις αυτές θα μπορούσαν να αποκτήσουν σταθερό χαρακτήρα με τη δημιουργία ενός **δικτύου εμπειρογνομόνων**, με σύνθεση και λειτουργίες προσαρμοσμένες στον εκάστοτε επιδιωκόμενο σκοπό. Τέλος, για τον καλύτερο προσανατολισμό του προβληματισμού και της συζήτησης για αυτά τα θέματα και για την επέκτασή τους σε όσο το δυνατόν περισσότερα ιδρύματα, οργανώσεις και άτομα, θα ήταν σκόπιμο να δημοσιεύσει η Επιτροπή σχετική **Πράσινη Βίβλο**.

7.2.4 Ταυτόχρονα με τις ενέργειες που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο ή τουλάχιστον ως επόμενο σκαλοπάτι στη διαδικασία γνώσης και προσέγγισης των προτύπων δικαιοσύνης των ανηλικών των κρατών μελών, θα ήταν σκόπιμο να δημιουργηθεί **ευρωπαϊκό παρατηρητήριο** της νεανικής εγκληματικότητας, πράγμα που θα διευκόλυνε όχι μόνο τη μόνιμη μελέτη αυτού του φαινομένου, αλλά και τη διάδοση των αποτελεσμάτων της και την παροχή συμβουλών και υποστήριξης στις αρχές και τα ιδρύματα που είναι αρμόδια για τη λήψη αποφάσεων. Θα πρέπει, δηλαδή, να εξασφαλιστεί ότι αυτές οι προσπάθειες έρευνας και γνώσης δεν θα καταλήξουν μόνο σε ακαδημαϊκά πορίσματα, αλλά θα χρησιμεύσουν ως βοηθητικά εργαλεία για την υιοθέτηση πραγματικών πολιτικών και στρατηγικών ⁽¹²⁾.

7.3 Με την επιφύλαξη όλων των ανωτέρω και δεδομένου ότι τα διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με τη νεανική εγκληματικότητα και τη δικαιοσύνη των ανηλικών προσεγγίζονται με διάσπαρτο τρόπο από τις διάφορες **πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης** (ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη, νεολαία, εκπαίδευση και κατάρτιση, απασχόληση και κοινωνικές υποθέσεις), καθίσταται απαραίτητος ο **επιχειρησιακός συντονισμός** όλων των εμπλεκόμενων υπουργείων και υπηρεσιών, ώστε να μπορέσει να δοθεί στο φαινόμενο της νεανικής εγκληματικότητας η πολυτομεακή και πολυοργανική αντιμετώπιση που είναι η πλέον ενδεδειγμένη, όπως έχουμε ήδη επισημάνει επανειλημμένα στην παρούσα γνωμοδότηση.

7.4 Οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει το φαινόμενο της νεανικής εγκληματικότητας, όπως και ο ίδιος ο δυναμικός και μεταβαλλόμενος χαρακτήρας του, επιβάλλουν την όσο το δυνατόν πιο εξειδικευμένη κατάρτιση και τη συνεχή επιμόρφωση και ενημέρωση των επαγγελματιών και των φορέων που μετέχουν σε όλη τη διαδικασία παρέμβασης έναντι αυτών των ανηλικών: των δικαστών, των

εισαγγελέων, των δικηγόρων, των αστυνομικών, των δημόσιων υπαλλήλων, των διαμεσολαβητών, των εκπαιδευτικών, των δικαστικών επιμελητών κλπ. Τα κοινοτικά όργανα πρέπει να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτό το καθήκον, μέσω των μηχανισμών που έχουν ήδη αναφερθεί (δικτυα εμπειρογνομόνων, παρατηρητήριο κλπ.) και άλλων, συμπληρωματικών, όπως τα προγράμματα ανταλλαγής επαγγελματιών μεταξύ των κρατών μελών, η εργασία σε δίκτυο, οι νέες μορφές κατάρτισης εξ αποστάσεως όπως η ηλεκτρονική μάθηση (e-learning) κλπ. Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να εφαρμοστούν κοινοτικά προγράμματα, τα οποία θα προσπαθούν να καλύψουν αυτές τις ειδικές ανάγκες κατάρτισης. Επιπλέον, ας μην ξεχνάμε ότι η ίδια η πρόοδος που θα συντελεσθεί στην ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης των ανηλικών θα συμβάλει στην αύξηση του ενδιαφέροντος για αυτόν τον γνωστικό τομέα και θα ενθαρρύνει την εμφάνιση εξειδικευμένων μελετών στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη σε όλη αυτή τη διαδικασία.

7.5 Δεδομένου, επίσης, ότι το πρόβλημα που εξετάζουμε έχει προφανή σύνδεση με την κοινωνία και τους πολίτες, δεν πρέπει να παραβλεφθεί σε όλη αυτή τη διαδικασία η συμμετοχή όλων εκείνων των οργανώσεων και των επαγγελματιών της κοινωνίας των πολιτών που συνδέονται άμεσα με αυτό το πεδίο (οργανώσεις του «τρίτου γενούς τομέα», ενώσεις, οικογένειες, ΜΚΟ κλπ.), προκειμένου να συμβάλουν στον σχεδιασμό και έπειτα στην εφαρμογή όποιων προγραμμάτων και στρατηγικών αναπτυχθούν στους κόλπους της ΕΕ.

7.6 Όσον αφορά την κοινωνική ενσωμάτωση και επανένταξη των ανηλικών και των νεαρών παραβατών (τον τρίτο πυλώνα που αναφέρεται στο σημείο 1.1), οι κοινοτικές πολιτικές που θα υιοθετηθούν θα πρέπει να λάβουν επίσης υπόψη τον ρόλο των συνδικαλιστικών ενώσεων και των οργανώσεων των εργοδοτών και τις δικές τους ειδικές διαδικασίες διαλόγου στη θέσπιση των τρόπων που θα καταστήσουν εφικτή την κοινωνικοεργασιακή και την επαγγελματική ένταξη και ενσωμάτωση των ανηλικών που βρίσκονται σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού. Απαιτείται, συνεπώς, δέσμευση όλων των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς η κοινωνικοεργασιακή ενσωμάτωση είναι ένας από τους βασικούς τρόπους επανένταξης αυτών των ανηλικών στην κοινωνία μας.

7.7 Τέλος, η ΕΟΚΕ έχει επίγνωση του γεγονότος ότι, για να εφαρμοστούν όλες αυτές οι πολιτικές, είναι απαραίτητοι οι αντίστοιχοι δημοσιονομικοί πόροι. Γι' αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να προβλέψει κονδύλια του προϋπολογισμού για τη στήριξη της προστασίας των ανηλικών, την πρόληψη της νεανικής εγκληματικότητας και την αντιμετώπιση των ανηλικών παραβατών, τόσο στο πλαίσιο των ήδη υφιστάμενων προγραμμάτων ή κονδυλίων (όπως εκείνα που αποσκοπούν στην εξάλειψη της περιθωριοποίησης και του κοινωνικού αποκλεισμού ή στη στήριξη και στην κοινωνικοεργασιακή ενσωμάτωση της νεολαίας) ⁽¹³⁾ όσο και μέσω ειδικών προγραμμάτων για τους στόχους που επισημάναμε.

Βρυξέλλες, 15 Μαρτίου 2006

Η Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹²⁾ Ήδη στις 21 Φεβρουαρίου 2003 μία πολυμελής ομάδα ευρωβουλευτών υπέβαλε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρόταση ψηφίσματος (B5-0155/2003) σχετικά με τη θέσπιση ευρωπαϊκού παρατηρητηρίου για τα φαινόμενα αποκλίνουσας συμπεριφοράς των νέων.

⁽¹³⁾ Παραδείγματα τέτοιων προγραμμάτων ή σχεδίων που εφαρμόζονται σήμερα είναι τα προγράμματα AGIS, ΔΑΦΝΗ II, Equal και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων.